

DIPLOMADOLGOZAT

Mészáros András

Természetvédelmi mérnök Msc

Keszthely

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Georgikon Campus

Természetvédelmi mérnök Msc szak

Civil szervezetek szerepe az állatvédelemben

Konzulens:	Dr. Alföldi Zoltán egyetemi docens
Készítette:	Mészáros András YO85IM nappali tagozat
Intézet/tanszék:	Vadgazdálkodási és Természetvédelmi Intézet Természetvédelmi Biológia Tanszék

Készthely

2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés és célkitűzés	4
2. Irodalmi áttekintés	5
2.1. Jogszabályi háttér	5
2.1.1. 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről.....	5
2.1.2. 348/2006. (12.23.) Kormány rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról.....	7
2.1.3. 625/2022. (XII. 30.) Kormányrendelet a természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről	9
2.1.4. 3/2001. (II. 23.) KöM–FVM–NKÖM–BM együttes rendelet az állatkert és az állatotthon létesítésének, működésének és fenntartásának részletes szabályairól	10
2.1.5. 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról.....	10
2.2. Az állami természetvédelem hivatalos honlapjának bemutatása	11
2.3. A Fehér Holló Vadmentő Alapítvány bemutatása	11
2.4. Természetvédelmi mentőközpont a győri Xantus János Állatkertben	12
2.5. Az Őrségi Nemzeti Parkban működő Chernel-kerti Madárvédelmi Mentőközpont bemutatása	12
3. Anyag és módszer	14
3.1. Társadalmi igény kérdőíves felmérése	14
3.1.1. Demográfiai kérdéscsoport	14
3.1.2. Általános tudásszint kérdéscsoport	14
3.1.3. Válaszadó tapasztalatai kérdéscsoport	15
3.1.4. Válaszadó hozzáállása kérdéscsoport.....	15
3.2. Mentőközpontok működtető szerinti csoportosítása	16
3.3. Mentőközpontok területi eloszlása	17
4. Vizsgálati eredmények és értékelésük.....	19
4.1. Társadalmi igény felmérése (kérdőív)	19

4.1.1. Demográfiai kérdéscsoport	19
4.1.2. Általános tudásszint kérdéscsoport	20
4.1.3. Válaszadó tapasztalatai kérdéscsoport	22
4.1.4. Válaszadó hozzáállása kérdéscsoport.....	23
4.2. Mentőközpontok működtetőjük szerinti csoportosítása	25
4.3. Mentőközpontok területi eloszlása	26
5. Következtetések, javaslatok	28
6. Összefoglalás	30
7. Irodalomjegyzék	31
8. Mellékletek	32
8.1. A kérdőív	32
8.2. Mentőközpontok jegyzéke:	34

Ábrák jegyzéke

1. ábra Vadállatmentő központok területi elhelyezkedése Magyarországon (saját szerkesztés).....	18
2. ábra. A válaszadók életkor szerinti eloszlása (saját szerkesztés).....	19
3. ábra. A válaszadók lakóhely szerinti eloszlása (saját szerkesztés).....	20
4. ábra. A vadállatok tulajdonosai a kérdőívet kitöltők szerint. (saját szerkesztés)	20
5. ábra. A válaszadók által megnevezett vadmentő szervezetek, ismertségük szerint (saját szerkesztés).....	21
6. ábra. A válaszadók lakóhelye és a vadmentő központ közötti távolság (saját szerkesztés).....	22
7. ábra. A válaszadók szerint hány szervezetnek kellene végezni a vadmentés (saját szerkesztés).	24
8. ábra. A válaszadók mentett állat szállításában való közreműködési hajlandósága (saját szerkesztés).....	24
9. ábra. A válaszadók hajlandósága a vadmentő szervezetek támogatására (saját szerkesztés).....	25
10. ábra. Nemzeti Park Igazgatóságok vadmentő központjainak elhelyezkedése (saját szerkesztés).	25
11. ábra. Vadállatmentő központok Magyarországon (50km sugarú körrel ábrázolva, saját szerkesztés).....	26

1. Bevezetés és célkitűzés

A Földön, így Magyarországon is számos problémát okoz a természetes és természetközeli élőhelyek csökkenése és elszigetelődése. Ennek egyik fő oka az ember élőhely átalakító tevékenysége. A vadállatok élettere beszűkült, és ennek következtében a vadállatok egyre gyakrabban kerülnek kapcsolatba az emberrel vagy az ember által létrehozott művi környezettel. Ezek az érintkezések számos veszélyforrást jelentenek a vadállatok számára, ami során sérüléseket szenvedhetnek, vagy akár el is pusztulhatnak, aminek következtében akár a még önálló életre képtelen utódaik is veszélybe kerülhetnek, elárulhatnak. A veszélyforrások száma nagyon magas, a jármű általi gázolás, villanyvezetéknek ütközés, áramütés, tárgyakba szorulás, ablaküvegnek repülés, ember által helytelenül tartott háziállatok támadásai, szándékos mérgezés csak néhány lehetséges eset a sok közül.

Az ember egyik alapvető tulajdonsága az empátia és az azon alapuló segítőkészség, amit jó esetben egy sérült állat is kivált, tehát nem csak a jog által előírt feladat, sőt kötelesség, hanem egy belső késztetés is arra sarkallja az embert, hogy a sérült, rászoruló állatoknak segítséget nyújtson. Amennyiben az egyed egy veszélyeztetett státuszú, csökkenő egyedszámú fajhoz tartozik, esetleges megmentése a faj túlélése szempontjából is relevanciával bírhat, így természetvédelmi érdek és kötelesség.

A diplomadolgozatomban a vadmentés, tartás és repatriálás jelenlegi magyarországi helyzetét vizsgálom az állami költségvetési szervek és a civil közhasznú szervezetek kontextusában.

Célom, hogy a vadállatmentés, mint természetvédelmi tevékenység jelenlegi problémáit feltárjam, és megoldási javaslatokat dolgozzak ki.

2. Irodalmi áttekintés

2.1. Jogszabályi háttér

Mindennapjainkat szinte észrevétlenül átszövik a különféle jogszabályok, és szinte minden cselekedetünk valamilyen jog érvényesítésén vagy kötelezettségteljesítésén alapszik. A jog által szabályozott viszonyok jellemzik a természetvédelmet, így az annak részét képező vadállatmentési tevékenységet is; alapos vizsgálatához elengedhetetlenül szükséges a vonatkozó jogszabályok áttekintése.

2.1.1. 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

1. § E törvény célja:

- a) a természeti értékek (...) általános védelme, (...);
- b) (...) a természeti értékek és területek kiemelt oltalma, megőrzése, fenntartása és fejlesztése.

2. § (1) E törvény rendelkezéseit alkalmazni kell:

- a) a természeti értékek (...) megóvása, fenntartása, helyreállítása, fejlesztése, (...)
 - c) az állam, a természetes és jogi személyek, valamint más szervezetek természet védelmével kapcsolatos jogainak és kötelezettségeinek meghatározása, (...)
 - g) a természet védelme felelősségi rendszerének meghatározása,
 - h) a természet védelme intézményrendszerének kialakítása, fejlesztése során.
- (2) A természetvédelem (1) bekezdésben foglaltakon túlmenő feladata, hogy
- (...)
 - c) a védett természeti értékek (...) károsodását megelőzze, elhárítsa, a bekövetkezett károsodását csökkentse vagy megszüntesse;
 - d) a védett természeti értékeket (...) a jelen és a jövő nemzedék számára megőrizze, azokat szükség szerint helyreállítsa, fenntartásukat, fejlődésüket biztosítsa.

Alapfogalmak

4. § E törvény alkalmazásában:

- a) természeti érték: a természeti erőforrás [Kt. 4. § c) pont], az élővilág és a fennmaradásához szükséges élettelen környezete, valamint más – e törvényben meghatározott –, természeti erőforrásnak nem minősülő környezeti elem [Kt. 4. § a) pont], beleértve a védett természeti értéket is;
- (...)

e) védett természeti érték (természetvédelmi érték): e törvény vagy más jogszabály által védetté, fokozottan védetté nyilvánított – kiemelt természetvédelmi oltalomban részesülő – élő szervezet egyede, fejlődési alakja, szakasza, annak származéka, illetőleg az élő szervezetek életközösségei, továbbá barlang, ásvány, ásványtársulás, ősmaradvány;

f) élő szervezet (élőlény): mikroorganizmusok, gombák, növények és állatok fajai, alfajai, változatai (a továbbiakban együtt: fajok);

(...)

o) egyed (példány): élő szervezet, annak valamennyi fejlődési szakasza, alakja, állapota és származéka, valamint az elpusztult élőlény, illetve az a termék vagy készítmény, amelyről csomagolása vagy egyéb irat, adat, illetve körülmény alapján megállapítható, hogy a felsoroltak valamelyikéből készült, illetve ezek valamelyikéből származó összetevőt tartalmaz;

Alapelvek

5. § (1) Minden természetes és jogi személy, valamint más szervezet kötelessége a természeti értékek és területek védelme. Ennek érdekében a tőlük elvárható mértékben kötelesek közreműködni a veszélyhelyzetek és károsodások megelőzésében, a károk enyhítésében, következményeik megszüntetésében, a károsodás előtti állapot helyreállításában.

(...)

Védett természeti területre vonatkozó szabályok

36. § (...)

(2) Természetvédelmi kezelésnek minősül a védett természeti érték, terület felmérését és nyilvántartását, megóvását, őrzését, fenntartását, bemutatását, valamint helyreállítását célzó valamennyi tevékenység.

(...)

Védett növény- és állatfajok, társulások

43. §(...)

(2) A természetvédelmi hatóság engedélye szükséges védett állatfaj

(...)

b) befogásához, birtokban tartásához;

44. § (1) Az állategészségügyi hatóság engedélye szükséges állatgyűjtemények, állatkertek, illetve egyéb vadon élő védett állatok tartására, idomítására szolgáló létesítmények, telephelyek kialakításához, fenntartásához, üzemeltetéséhez.

(2) Elhullott, elejtett védett állat egyedét a megtalálónak – ha e törvény másként nem rendelkezik – az igazgatósághoz be kell jelentenie.

(...)

(6) A védett és a közösségi jelentőségű fajok védelmére, tartására, bemutatására, hasznosítására vonatkozó részletes szabályokat, feltételeket a Kormány állapítja meg.

68. §(...)

(2) A védett növény- és állatfaj egyede, továbbá a védett ásványi képződmény állami tulajdonban áll. (INTERNET1)

2.1.2. 348/2006. (12.23.) Kormány rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról

Értelmező rendelkezések

2. § E rendelet alkalmazásában

a) védelem: a védelemben részesülő állatfaj egyedének vagy állományának megőrzését, fennmaradását és fenntartását szolgáló tevékenység vagy intézkedés;

b) természetvédelmi érdek: valamely állatfaj természetes állományának fennmaradása, szaporodása, illetőleg az adott állatfaj egyedének vagy állományának védelme, továbbá valamely védett vagy fokozottan védett faj egyedét, állományát veszélyeztető helyzet elhárítása, ideértve a védett vagy fokozottan védett fajok egyedei és élőhelyeik védelme érdekében szükséges intézkedéseket;

(...)

e)tartás:a hasznosítás, a bemutatás és a mentési szállítás kivételével a védelemben részesülő állatfaj egyedének birtokban vagy élőállat gyűjteményben tartása – ideértve az eladásra történő tartást, valamint az egyed gondozását, országhatáron belüli, nem eladásra történő szállítását, idomítását, továbbá preparátumának birtokban tartását is;

f) hasznosítás:a védelemben részesülő állatfaj egyedének – a bemutatás kivételével történő – bármilyen igénybevétele, amely az egyed élettevékenységét, túlélési vagy szaporodási esélyeit, fennmaradását befolyásolja, (...)

g) bemutatás: a védelemben részesülő állatfaj egyedének közszemlére tétele;

(...)

j)mentési szállítás:védelemben részesülő gerinces faj sérült, beteg vagy egyéb ok miatt szabad életre alkalmatlan egyedének életmentés céljából történő és ahhoz szükséges mértékű birtokban tartása, gondozása, belföldi szállítása, amely az egyed mentőközpontba való eljuttatásáig tart.

(...)

Általános rendelkezések

3. § (1) Védelemben részesülő állatfajok egyedének tartásához, hasznosításához, bemutatásához, valamint az egyed tartójának, hasznosítójának személyében bekövetkező változáshoz – a

természetvédelemért felelős miniszternek a Tvt. 44. § (4) bekezdése alapján kiadott rendeletében foglalt tevékenység kivételével, vagy ha az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős állatfajokra vonatkozó jogszabály másként nem rendelkezik – a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges.

(...)

4. § (1) Védelemben részesülő állatfaj egyedének tartása, hasznosítása, bemutatása költségvetési szerv, valamint közhasznú szervezet részére engedélyezhető, ha

a) tevékenysége közérdeket szolgál;

b) a védelemben részesülő állatfaj egyedének gondozását, ellátását felügyelő személyt (a továbbiakban: felelős személy) foglalkoztat; valamint

c) az adott faj egyedére vonatkozó, az állatkert és az állatotthon létesítésének, működésének és fenntartásának részletes szabályairól szóló külön jogszabályban az adott faj egyedére meghatározott feltételeket tartósan biztosítja.

(2) Védelemben részesülő állatfaj egyedének a tartása, hasznosítása, illetve bemutatása a (3) bekezdésben foglalt kivétellel természetes személy részére akkor engedélyezhető, ha

a) tevékenysége közérdeket szolgál;

b) nagykorú;

c) az adott faj egyedére vonatkozó, az állatkert és az állatotthon létesítésének, működésének és fenntartásának részletes szabályairól szóló külön jogszabályban az adott faj egyedére meghatározott feltételeket tartósan biztosítja.

(3) Természetes személy fokozottan védett állatfajok egyedének tartására, hasznosítására, bemutatására – a természetvédelmi érdekből végzett kutatás, valamint a solymászati tevékenység, sérült egyed tartása kivételével – engedélyt nem kaphat.

(...)

5. §(1) Védelemben részesülő állatfaj valamely épületbe tévedt egyedének megfogása – ha az egyedet a megfogást követően közvetlenül szabadon bocsátják – nem minősül tartásnak vagy befogásnak.

(...)

A tartásra vonatkozó szabályok

7. §(1) Védelemben részesülő állatfaj egyedének mentési szállításáról annak megkezdése előtt a szállítás végzője – a megfelelő elhelyezés érdekében – tájékoztatja az egyed megtalálásának helye szerint illetékes természetvédelmi hatóságot. A természetvédelmi hatóság felvilágosítást ad arról a mentőközpontról, ahol az egyed elhelyezhető.

(2) Ha az egyed szabad életre alkalmas, a természetvédelmi hatóság – engedély kiadása nélkül – dönt az egyed szabadba történő visszajuttatásának helyéről, idejéről és módjáról.

(3) Ha a mentőközpont állatorvosának véleménye szerint az egyed stabil, fájdalommentes állapota elérhető, de az egyed a szabad életre alkalmatlan, a természetvédelmi hatóság – a 8. § szerinti követelmények figyelembevételével – hivatalból dönt az egyed elhelyezéséről.

(4) Ha a mentőközpont állatorvosának véleménye alapján az egyed stabil, fájdalommentes állapota nem érhető el, a természetvédelmi hatóság – engedély kiadása nélkül – megteszi az egyed életének fájdalommentes kioltásához szükséges intézkedéseket, továbbá dönt az elpusztult egyed elhelyezéséről.

8. § (1) Sérült, beteg vagy egyéb ok miatt szabad életre alkalmatlan, védelemben részesülő állatfaj egyede tartásának engedélyezésekor – az engedéllyel tartott egyed kivételével – vizsgálni kell a természetvédelmi és tudományos célra történő felhasználás lehetőségét, az egyed bemutatásra, valamint hasznosításra való alkalmasságát.

(2) Amennyiben az egyed az (1) bekezdés szerinti célok valamelyikére alkalmas, azt a természetvédelmi, az állatvédelmi és az állat-egészségügyi feltételeket tartósan biztosító költségvetési szervnél, illetőleg költségvetési szerv által megbízott vagy felhatalmazott, e célra alkalmas intézménynél lehet elhelyezni és tartását engedélyezni.

(3) Amennyiben a (2) bekezdés szerinti elhelyezésre nincs lehetőség, az egyed a természetvédelmi, az állatvédelmi és az állat-egészségügyi feltételeket tartósan biztosító közhasznú szervezetnél, illetőleg természetes személynél is elhelyezhető és tartása engedélyezhető.

(4) Amennyiben az egyed az (1) bekezdés szerinti célra történő felhasználásra nem alkalmas, vagy a (2)–(3) bekezdés szerinti elhelyezés nem lehetséges, az egyed életének szakszerű és fájdalommentes kioltásáról, tetemének természetvédelmi célú vagy közérdekű felhasználásáról a természetvédelmi hatóságnak kell gondoskodnia (INTERNET 2).

2.1.3. 625/2022. (XII. 30.) Kormányrendelet a természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről

(...)

2. A Nemzeti Park Igazgatóság

3. § (1) A nemzeti park igazgatóságok szervezetrendszere a természetvédelemért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) irányítása alá tartozó, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv.

(...)

8. Az NPI feladatai

19. § Az NPI állami alaptevékenysége körében

a) ellátja

aa) a védett és fokozottan védett természeti értékek, védett és fokozottan védett természeti területek, a Natura 2000 területek és közösségi jelentőségű értékek, valamint a nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó területek és értékek természetvédelmi kezelésével kapcsolatos feladatokat, kivéve azokat a feladatokat, amelyeket jogszabály alapján más szerv vagy természetes személy köteles ellátni,(...) (INTERNET3)

2.1.4. 3/2001. (II. 23.) KöM–FVM–NKÖM–BM együttes rendelet az állatkert és az állatotthon létesítésének, működésének és fenntartásának részletes szabályairól

Állatkert létesítése, működtetése és fenntartása

1. §(...)

(2) Az állatkert részt vesz a tudományos kutatásban, a fajok megőrzésében, továbbá a természetvédelmi oltalom vagy nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó (a továbbiakban: védett) fajok egyedeinek megóvásában, valamint természetvédelmi mentőközpont feladatokat is elláthat. (...)

(3) Az állatkertben a tartás során a jó gazda gondosságával kell eljárni.

(4) Nem minősül állatkertnek

(...)

d) a nemzeti park igazgatóságok által a vadon élő állatfajok egyedeinek védelme és a sorsukról való gondoskodás érdekében történő elhelyezésük céljából fenntartott állandó intézmény (INTERNET4).

2.1.5. 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról

2. § E törvény alkalmazásában

6. civil szervezet:

a) a civil társaság,

b) a Magyarországon nyilvántartásba vett egyesület – a párt, a szakszervezet és a kölcsönös biztosító egyesület kivételével –,

c) – a közalapítvány és a pártalapítvány kivételével – az alapítvány.

13. hatókör: civil szervezet működésének földrajzi kiterjedése, amely lehet:

a) helyi: a működés területe a székhely (illetve telephelyek) településére vagy annak egy részére korlátozódik;

b) területi: a működés kiterjedése a helyi kiterjedést meghaladja, de nem éri el az országos szint követelményeit;

c) országos: a civil szervezet legalább hét vármegyében tartós tevékenységet végez;

d) nemzetközi: a civil szervezet több országban fejti ki tevékenységét.

16. közcélú tevékenység: személyek csoportja által, valamely a csoportnál tágabb közösség érdekében – más, e közösségbe nem tartozó személyek érdekeinek sérelme nélkül – végzett tevékenység.

20. közhasznú tevékenység: minden olyan tevékenység, amely a létesítő okiratban megjelölt közfeladat teljesítését közvetlenül vagy közvetve szolgálja, ezzel hozzájárulva a társadalom és az egyén közös szükségleteinek kielégítéséhez (INTERNET5)

2.2. Az állami természetvédelem hivatalos honlapjának bemutatása

Az Agrárminisztérium, Természetvédelemért felelős Helyettes Államtitkársága által működtetett weboldal a <https://termeszetvedelem.hu/> az állami természetvédelem hivatalos honlapja. A vadállatmentési tevékenység fontosságát és aktualitását jól jelzi, hogy a főoldalon a kiemelt témák között szerepel. A védett állatok mentése aloldalon található egy térkép, amin fel vannak tüntetve a mentőközpontok és azok elérhetőségei, továbbá, hogy mit tegyen az állampolgár, ha sérült madarat talál. A madarak ellátására, elhelyezésére és esetleges repatriálására alkalmas mentőközpontok tételes listája vármegyei bontásban is megtalálható.

A mentési eljárási folyamatot részletesen bemutatják, jogszabályi hivatkozásokkal kiegészítve. A letölthető dokumentumok között elérhetőek pdf formátumban a kormányhivatalok és nemzeti park igazgatóságok telefonszámai; az egyes kormányhivatalok működési területén található mentőközpontok listája; és egy útmutató és végrehajtási segédlet a védett állatfajok sérült egyedeinek mentéséhez és a mentőközpontok működéséhez. Ha valaki sérült állatot talál, akkor ennek a weboldalnak a használatával könnyen el tud igazodni a teendőkről (INTERNET6).

2.3. A Fehér Holló Vadmentő Alapítvány bemutatása

A Fehér Holló Vadmentő Alapítvány Veszprémben található és 2014-ben hozták létre, de már 2009 óta foglalkozik az alapító mentett állatok gondozásával. A tevékenységük egyre ismertebbé vált, és folyamatosan nőtt a segítségkérők száma.

"Az elárvult fiatal vagy sérült állatok ellátására, visszaereszthetőségükig történő tartására – a védett madarakon kívül – nincs állami szerv kijelölve, ezért hozzánk vagy hasonló civil szervezetekhez kerülnek" – írják az önként vállalt feladatukról (INTERNET 7).

A vadállatmentési tevékenységet elsősorban a helyben fellelt sérült vagy elárvult vadállatokkal végzik, de sok esetben fordulnak segítségért az alapítványhoz az ország távolabbi részéből is. A segítségre szoruló vadállatok száma évről évre emelkedik. Céljuk, hogy biztosítani tudják bármely

bajba került faj egyedének szakszerű ellátását, gondozását, visszaszoktatását eredeti, szabad környezetébe. A tevékenységhez szükséges folyamatos anyagi háttér biztosítása érdekében volt szükség az alapítvány létrehozására, így a természetbarátok, a természetvédelem iránt elkötelezettek és felelősséget érzők támogatása lehetővé vált.

"Munkánk kiemelt részét képezi ismeretterjesztő programok szervezése felnőttek és gyermekek számára, mivel utóbbiaknál tudjuk a legsikeresebben megtanítani, átadni az ember és természet közötti tökéletes harmonizáció lényegét, annak fontosságát."(INTERNET7).

Az egyesület a közösségi médiában folyamatosan képekkel és videókkal színesített érdekes leírásokat, tájékoztatásokat tesz közzé a vadmentési tevékenységükről, melyet 36,000 felhasználó kísér figyelemmel.

2.4. Természetvédelmi mentőközpont a győri Xantus János Állatkertben

A Xantus János állatkert 2009-es bejegyzése óta közhasznú nonprofit Korlátolt felelősségű társaságként működik, a közhasznúságának foka szerint Kiemelten közhasznú szervezetnek számít. A jogszabályok által az állatkertek számára lehetővé tett vadmentő központot tart fenn.

"Különösen fontos az emberi tevékenység miatt megsérült, megbetegedett állatok befogadása és lehetőség szerinti gyógyulás utáni visszaengedése. E természetvédelmi mentőmunka egyik helyszíne a győri állatkert Természetvédelmi Mentőhelye, ahol évente száznál több sérült vadállat gyógyítása folyik."

Minden évben nagy számban fogadja be a mentőközpont a hazai vadon élő állatfajok sérült, beteg vagy elárvult fiatal egyedeit.

Az állatkert jó kapcsolatot ápol a Természetvédelmi hatósággal és a nemzeti parkokkal, és az együttműködésnek köszönhetően könnyen és gyorsan tudnak a rászoruló állatoknak segítséget nyújtani. Emellett a lakosság is egyre nagyobb számban segíti önként a vadmentő tevékenységet, mikor bajba jutott állatot találnak (INTERNET8).

2.5. Az Őrségi Nemzeti Parkban működő Chernel-kerti Madárvédelmi Mentőközpont bemutatása

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság Kőszegen a Chernel-kertben működtet madárvédelmi mentőközpontot. A mentőközpont működési területe Vas Vármegye területére terjed ki, de segítséget nyújtanak a madarak mentésében a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóságának is.

A központot 1994-ben hozták létre, és megalakulásától 2021-ig összesen 3 hullót, 536 madárfaj 4941 egyedét és 26 emlősfaj 570 egyedét fogadtak be. Repatriálásra került a 3 hulló, 2432 madár és 312 emlős.

A 2020-as évben összesen 683 sérült vagy elárvult vadállatot fogadott be a mentőközpont, melyből 560 madár és 123 emlős volt. Visszavadtításra került 267 madár és 80 emlős.

A repatriálást megelőzően minden madarat gyűrűvel lát el a mentőközpont, és néhány egyeden műholdas jeladó is elhelyezésre kerül. Számos hazai és nemzetközi visszajelzés érkezik az akár több éve mentett és jelölt visszavadtított madarak megfigyeléséről. Ezek a jelzések is bizonyítják a mentett egyed túlélését, és a mentési tevékenység fontosságát. (INTERNET⁹)

A mentőközpont által közzétett adatokból jól látható, hogy mekkora szükség van a vadállatmentési tevékenység végzésére.

3. Anyag és módszer

3.1. Társadalmi igény kérdőíves felmérése

Az irodalmi áttekintésből látható, hogy a zömmel emberi tevékenység következtében megsérült vagy elárvult vadállatoknak a túlélése szempontjából nagy szükség van vadállatmentő központok működtetésére. Ez a természetvédelmi igény a jogalkotó által jogszabályokban is megtestesül. Annak érdekében, hogy a társadalom érzékenységét feltárjam a témában, kérdőívet állítottam össze, melyet online felületen, a közösségi médiában tettem közzé (1. számú melléklet).

A kérdőívben 16 kérdést állítottam össze. A válasz lehetőség alapján rövid szöveges válasz típusú, feleletválasztós egy válaszlehetőséggel illetve több válaszlehetőséggel típusú kérdéseket alkalmaztam. A kérdések 4 fő csoportba sorolhatók: 4 kérdés a demográfiai adatokra vonatkozik, 6 kérdés a témával kapcsolatos tudásra irányul, 2 kérdés a személyes tapasztalatokat méri fel, míg 4 kérdés a személyes hozzáállásra keresi a választ.

3.1.1. Demográfiai kérdéscsoport

A demográfiai adatokra vonatkozó kérdésekben szerepel az életkor, a nem, a lakóhely település lélekszáma szerinti kategóriákkal és a legmagasabb iskolai végzettség általános iskolai, középiskolai és főiskola/egyetem válaszlehetőségekkel. Ezekre a kérdésekre adott válaszok alapján lehet megállapítani, hogy a kérdőívet kitöltő személyek mennyire reprezentálják a társadalom minél szélesebb csoportjait.

3.1.2. Általános tudásszint kérdéscsoport

A vadállatmentéssel kapcsolatos általános tudás felmérése során a kérdésekre adott válaszokból azt állapíthatjuk meg, hogy az emberek tudják-e, hogy a vadállatok kinek a tulajdonát képezik.

Véleményem szerint a mindenkori tulajdonos elsődleges feladata és kötelessége a vadállatok értékének megvédése a jelen és a jövő generációinak számára, és ennek a természeti értéknek a védelme kiterjed a sérült vagy elárvult fiatal egyedek védelmére is. Ha az állampolgárok nem ismerik a tulajdoni viszonyokat, valószínűsíthető, hogy az általuk képviselt elvárások sem megalapozottak.

A következő ilyen fontos, alapvető kérdés, amiből megállapítható, hogy az állampolgárok tudják-e, hogy a vadállatmentési feladatokat kik, milyen szervezetek végzik jelenleg. A tudás csoportban lévő 3-6. kérdések a vadállatmentő szervezetek ismeretére vonatkoznak, amivel felmérhető, hogy a válaszadó ismer-e ilyen szervezetet, szervezeteket, és ha igen melyek ezek, tudja-e hogy helyileg hol található a lakóhelyéhez legközelebb lévő mentőközpont és az mekkora távolságra található. A távolságnak azért tulajdonítottam jelentőséget, mert a szállítási költségek jelentős részét képezik a vadállatmentés során felmerülő költségeknek, ami a Balaton Felvidéki Nemzeti Park

Igazgatóság 2021-es évi jelentésében is olvasható: "A több mint 45 faj több száz egyedének megmentése érdekében folytatott a Természetvédelmi Őrszolgálat és a Természet-megőrzési Osztály munkatársai által végezett rendkívül szerteágazó tevékenység élőmunka és üzemanyag igénye megbecsülhetetlen, meghaladja az évi több száz órát és a több ezer kilométert." (INTERNET10).

Az idézett jelentés részlethez hasonló olvasható a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság hivatalos internetes oldalán is. A 2023. március 27-én közzétett lakossági segédlet a sérült madár találása esetén követendő teendőkről: "Azonban fontos tisztázunk, hogy Igazgatóságunk feladatai szerteágazók, természeti értékeket szolgáló munkáink csupán egy szegmense a madármentés. Az üzemanyagárak növekedése mellett még inkább a megtalálók segítőkészségét és megértését kérjük, hiszen nincs kapacitásunk minden esetben „házhoz menni” az állatokért - és ez sokszor nem is szükséges. Nagysegítség ugyanis számunkra, ha nemcsak a bejelentésnél, hanem a szállítás folyamán is készséges a megtaláló! Csak ott és akkor tegyünk bejelentést, ha erre valóban szükség van, és vállalni tudjuk az ezzel járó (akár anyagi) terheket, miközben végig ügyelünk arra, hogy a jó szándékunk ne okozzon nagyobb kárt a madaraknak!" (INTERNET11).

3.1.3. Válaszadó tapasztalatai kérdéscsoport

A válaszadó tapasztalatára vonatkozó két kérdés azért fontos, mert a válaszokból megállapítható, hogy a hozzáállása mennyire alapul a saját tapasztalatain, élményein. A csoport első kérdése, hogy a kérdőívet kitöltő talált-e már sérült vagy elárvult vadállatot, a második kérdésben pedig röviden leírhatja, hogy mit talált és mit tett.

3.1.4. Válaszadó hozzáállása kérdéscsoport

A hozzáállás kérdéscsoportban feltett kérdések válaszaiból következtetni lehet arra, hogy mi a lakosság véleménye és elvárása a vadállatmentési tevékenység végzésével kapcsolatban, továbbá megállapítható a válaszadók hajlandósága az önkéntes segítségnyújtásra. Ennek a kérdéscsoportnak a legalapvetőbb kérdése, hogy van-e szükség a sérült elárvult vadállatok megmentésére. Ebben a kérdésben még a biológusok és a természetvédelmi szakemberek sem értenek teljesen egyet. Anyagi oldalról megközelítve a kérdést, felmerül, hogy esetleg aránytalanul nagy költsége van ennek a tevékenységnek az elérni kívánt cél szempontjából. Ökológiai oldalról pedig folyton felmerül a kérdés, hogy be kell-e avatkozni a természetvédelemnek a természetes folyamatokba, vagy pedig a természetre bízni az egyedek túlélését.

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság 2023. február 20-án osztott meg a hivatalos internetes oldalán egy vándorsólyom (*Falco peregrinus*) fióka egyedének mentésével kapcsolatos tapasztalatokat. A költő pár túl kisméretű helyen fészkel, így a három fiókából csak egy tudott megerősödni és

kirepülni, az egyik fióka elpusztult, a harmadik fióka pedig gyengesége miatt nem tudott repülni és kiesett a fészekből, így mentésre szorult. Azt leszámítva, hogy mesterséges környezetben, fészkelésre alkalmatlan helyen készítette a pár a fészket, nem ember általi hatás miatt szorult segítségre a fióka. "Felmerül azonban néhány kérdés, amely ilyenkor mindig foglalkoztatja kollégáinkat, és a bejelentőket egyaránt: az elengedést követően vajon életképes lesz-e az adott madár? Tud-e majd megfelelő módon vadászni, táplálékot szerezni? Bár egészségesnek tűnik, de nem érte-e mégis valamilyen szemmel nem látható hátrány? Egyáltalán van-e értelme megmenteni a sérült madarakat? (...) Igen gyenge kondíciója miatt nagy fejtörést okozott számunkra kitalálni, hogy mi is lenne a legjobb ennek a madárnak. Neveljük fel a mentőhelyünkön, ahol bár biztosan nem esik baja, cserébe a szülők nem tudnak átadni neki bizonyos tanult viselkedésformákat? Vagy juttassuk vissza a költőhelyre, ahol bár kockázatosabb a túlélése, de a szülőktől természetes módon tanulhatja el a vadászatot, és a családi kötelékek is megmaradnak?". (INTERNET12)

Ez az eset jól példázza a vadállatmentésnek, ennek az elsőre egyszerűnek tűnő természetvédelmi tevékenységnek a komplexitását és a nehézségeinek egy részét. Annak ellenére, hogy még a szakemberek között sincs egyetértés ebben a fő kérdésben, és így természetesen a laikus emberektől nem lehet elvárni, hogy szakmai alapon válaszolják meg ezt a kérdést, azonban a véleményüket mindenképpen ki kell kérni, és figyelembe kell venni.

A következő fontos kérdés, ami a diplomadolgozatom fő témáját is képezi, az, hogy kiknek, milyen szervezeteknek kellene végeznie a vadállatmentési tevékenységet. A válaszadók erre a kérdésre általam adott válaszlehetőségek közül többet is megjelölhetnek, és lehetőségük van saját választ is rögzíteni. A kérdéscsoport harmadik kérdését- hogy a válaszadó vállalná-e az általa talált sérült vagy elárvult vadállat mentőközpontba szállítását saját költségén, és ha igen mekkora távolságra- azért tettem fel, hogy felmérjem a lakosság segítségi hajlandóságát. A dolgozatomban már korábban idézetekből láthattuk, hogy a Nemzeti Park Igazgatóságok számára a mentésre szoruló vadállatok szállítása nagy személyi és anyagi terhet jelent, ezért a lakosság segítségére számítanak. A negyedik kérdés arra vonatkozik, hogy a válaszadó segít-e vadállatmentéssel foglalkozó szervezetet, anyagi hozzájárulással, önkéntes munkával, ideiglenes befogadóként vagy egyéb módon.

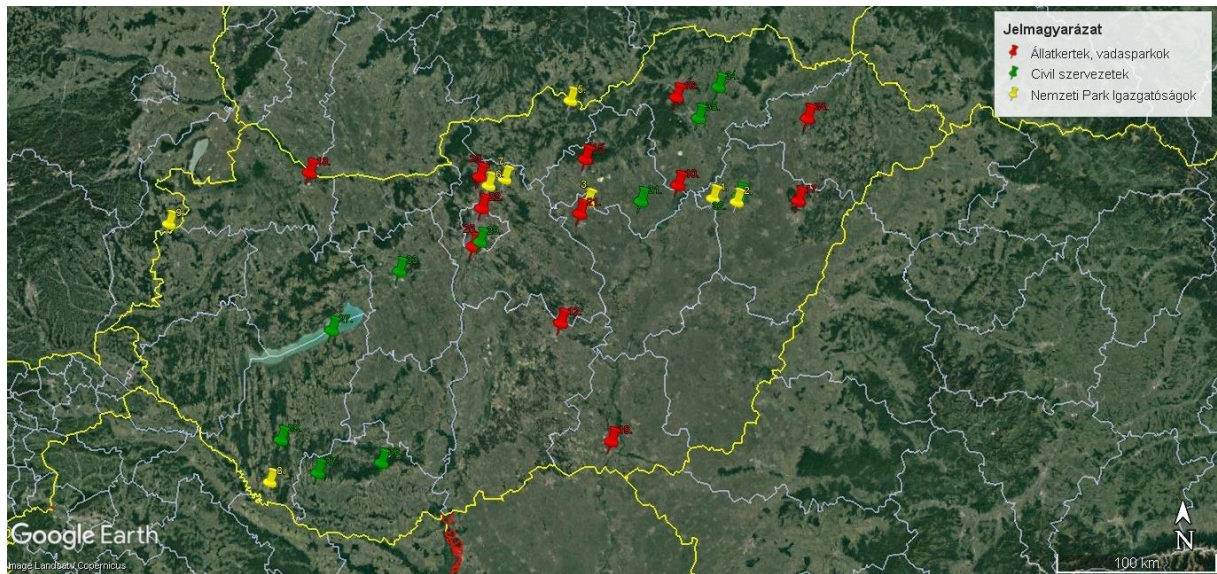
3.2. Mentőközpontok működtető szerinti csoportosítása

A jogszabályi feltételek szerint, engedéllyel működő vadállatmentéssel foglalkozó mentőközpontok tételes listája az Állami természetvédelem hivatalos internetes oldalán megtalálható, és pdf formátumban letölthető. A listában vármegyei kormányhivatalok szerinti bontásban szerepelnek a különböző mentőközpontok, függetlenül az üzemeltető szervezet jogállásától.

A listán összesen 37 mentőközpont szerepel, amiből kilenc Nemzeti Park Igazgatóság által működtetett, a legtöbb 16 mentőközpont állatkert vagy vadaspark, és 12 pedig civil szervezet, egyesület vagy alapítvány. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (továbbiakban: MME) honlapján közzétett, madármentéssel foglalkozó szervezetek listája némiképp eltér az Állami Természetvédelem oldalán közzétett adatoktól. Az előbbi szerint ugyanis a Pécsi Állatkert és Akvárium-Terrárium Közhasznú Nonprofit Kft. nem fogad mentésre szoruló állatot, a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság egri mentőközpontja, a Budakeszi vadaspark, a Suttogó Madársegítő Alapítvány, a Szentendrei Kisállatkert, a Szigethalmi Családi Vadaspark és Vadmentő Központ, a Tüskevár Vad- és Egzotikus Állatvédő Alapítvány, a Tropicarium – Oceanarium, a Veregyházi medveotthon és a Fenékpusztai Madárgyűrűző és Madármentő Állomás pedig nem szerepel a listában. Az MME által közölt lista így összesen 10 mentőközponttal kevesebbet tartalmaz, mint az Állami Természetvédelem listája.

3.3. Mentőközpontok területi eloszlása

17

1. ábra Vadállatmentő központok területi elhelyezkedése Magyarországon (saját szerkesztés).

A vadállatmentés során fontos tényező a sérült vagy elárvult állat megtalálási helye és a mentőközpont közötti távolság, ugyanis a távolsággal arányosan nő a szállítási költség, és az időbeni ráfordítás, így a mentőközpontok telephelyeinek térbeli elhelyezkedése fontos tényező.

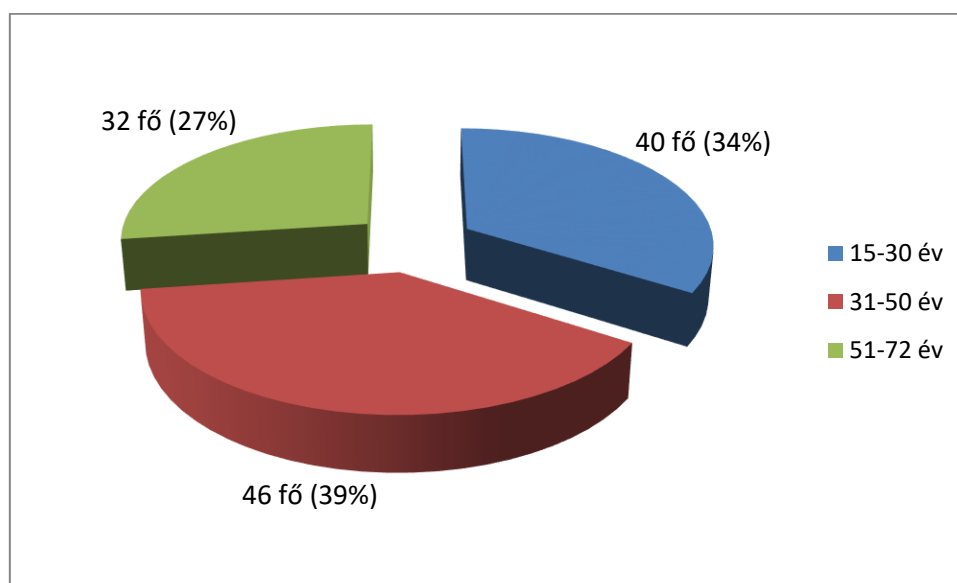
4. Vizsgálati eredmények és értékelésük

4.1. Társadalmi igény felmérése (kérdőív)

Az általam készített kérdőívet összesen 119 személy töltötte ki. Ennyi kitöltés elegendő ahhoz, hogy átfogó képet lehet alkotni, a társadalom vadmentéssel kapcsolatos igényéről. A válaszok részletes bemutatását és kiértékelését a további alfejezetekben, kérdéscsoportonként ismertetem.

4.1.1. Demográfiai kérdéscsoport

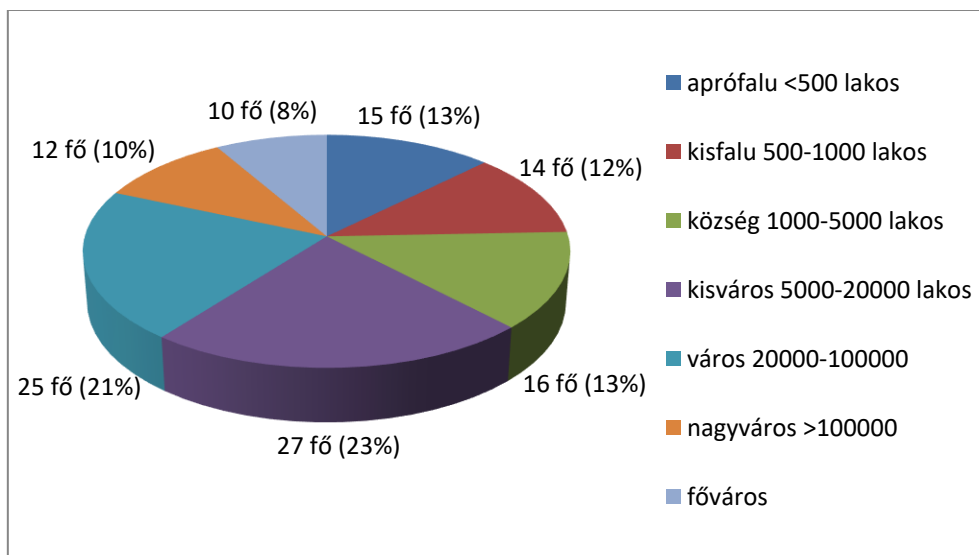
Az életkorra vonatkozó kérdésre 118 kitöltő adott választ, 1 fő nem válaszolt a kérdésre. A legfiatalabb válaszadó 15 éves volt, míg a legöregebb 72 éves. A válaszokat 3 korcsoportba rendeztem, 15-30 év, 31-50 év és 51-72 év kategóriákkal (2. ábra). A 26 éves korosztály közül került ki a legtöbb válaszadó, összesen 9 fő. A három korcsoport közel egyenlő arányban 27-39%-ban oszlik meg. A legtöbb válaszadó a 31-50 éves csoportba tartozik, 46 fő (39%).

2. ábra. A válaszadók életkor szerinti eloszlása (saját szerkesztés).

Megállapítható, hogy a válaszadók az életkor alapján a társadalom széles rétegét képviselik, és az eloszlásuk is megfelelő, kiemelkedő szélső értékek nélküli. A válaszadók nem szerinti eloszlásánál nem ilyen kedvező a helyzet, ugyanis a 119 válaszadó közül a női nem aránya jelentős túlsúlyt mutat 88 fővel (74%). A férfi válaszadók száma lényegesen kevesebb, mindössze 31 fő (26%).

A válaszadók lakóhely szerinti eloszlásáról elmondható, hogy nagy változatosságot mutat. A 7 lehetséges kategória közül mindegyik településméretet képviselik a válaszadók. A legkevesebb válaszadó, 10 fő (8%) a Fővárosban Budapesten lakik, míg a legtöbb 27 fő (23%) kisvárosban (3. ábra).

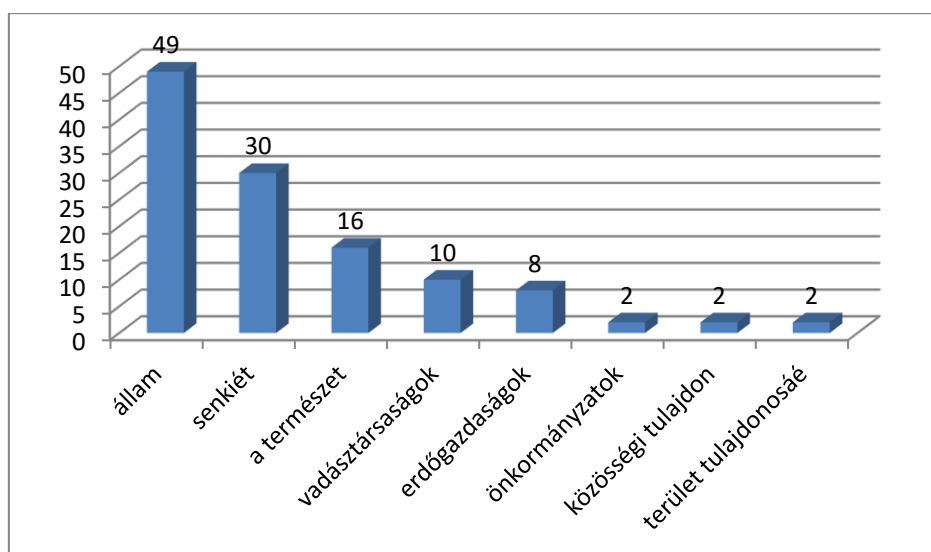

3. ábra. A válaszadók lakóhely szerinti eloszlása (saját szerkesztés).

A legmagasabb iskolai végzettség kérdésre mind a 119 válaszadó válaszolt. A legkevesebben hat fő rendelkezik általános iskolai végzettséggel, ami a válaszadók mindössze 5%-a, 50 fő középfokú iskolai végzettséggel rendelkezik (42%) és válaszadók kicsivel több mint a fele, 63 fő (53%) rendelkezik főiskolai vagy egyetemi diplomával.

4.1.2. Általános tudásszint kérdéscsoport

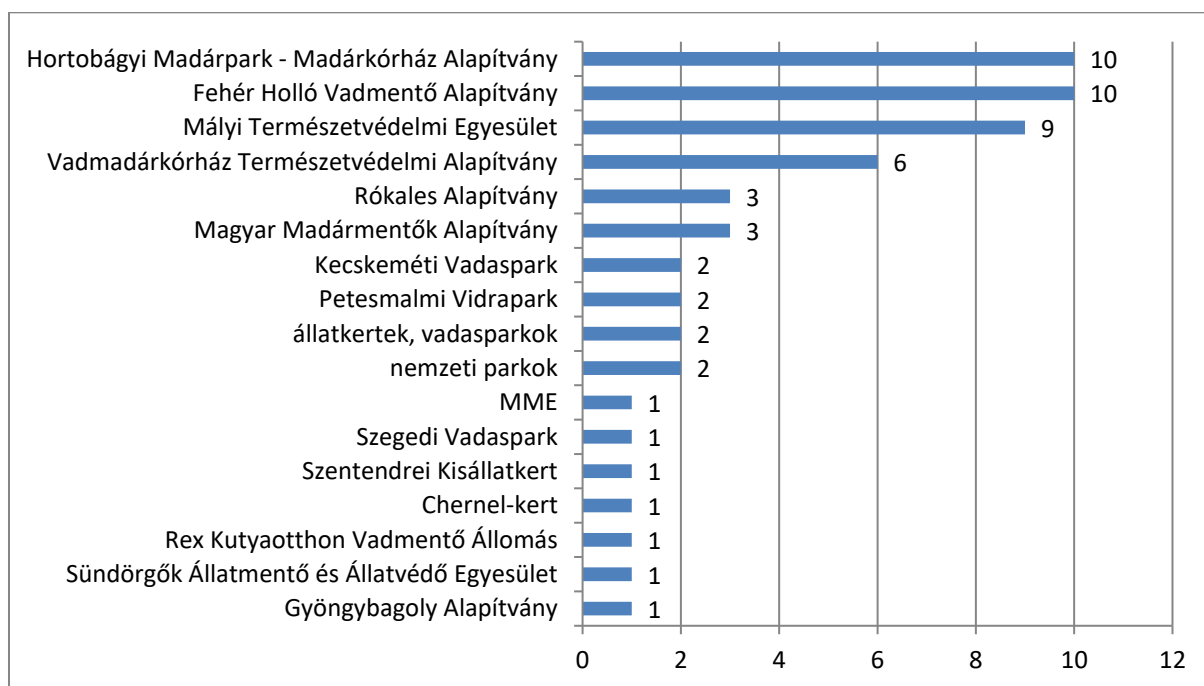
Az "Ön szerint a vadállatok kinek a tulajdonát képezik?" kérdésre teljes körű (119 db kérdőív) választ kaptunk (4. ábra). A válaszadók összesen 8 féle tulajdonosi kört jelöltek meg. A legtöbb válasz, szám szerint 49 az államot nevezte meg tulajdonosként, ami a válaszadók 41%-a. A második leggyakoribb válasz alapján a vadállatoknak nincs tulajdonosuk, 30 válaszadó gondolja így (25%).

4. ábra. A vadállatok tulajdonosai a kérdőívet kitöltők szerint. (saját szerkesztés)

A természetet tartja a tulajdonosnak 16, a vadásztársaságokat 10, az erdőgazdaságokat 8, míg az önkormányzatokat, a terület tulajdonosát, és köztulajdonnak tartja 2-2 válaszadó. Összességében megállapítható, hogy a válaszadók kevesebb, mint a fele tudja jól a vadállatok tulajdoni viszonyát, és 59%-uk helytelen választ adott. Egy válaszadó hosszabban is kifejtette a véleményét, amelyet érdemesnek tartok szó szerint idézni "Az erdő és a Föld. Nem értek egyet azzal, hogy az állam tulajdona. Az állam csak akkor tartja tulajdonának, ha haszna származik belőle." E vélemény szerint, noha a válaszadó jól tudja, hogy a vadállatok az állam tulajdonában vannak, de azt sejteti, hogy a tulajdonos nem tesz meg minden tőle telhetőt, amit a jó gazda gondossága megkívánna.

A kérdéscsoport második kérdésére, hogy "Ismer-e vadállatmentéssel foglalkozó szervezetet?", 84 válaszadó (70%) nemleges választ adott, ezzel szemben csak 35-en válaszoltak igennel. Az igennel válaszolóknak szólt a következő kérdés, hogy nevezzenek meg ilyen szervezeteket. A 35 válaszadó összesen 14 vadállatmentéssel foglalkozó szervezetet nevezett meg (5. ábra), illetve általánosságban megemlítette a nemzeti parkokat és állatkerteket/vadsparkokat 2-2 fő, az MME-t 1 fő. A Fehér Holló Vadmentő Alapítványt és a Hortobágyi Madárkórház Alapítványt 10-10 fő, a Mályi Természetvédelmi Egyesületet 9 fő ismeri.

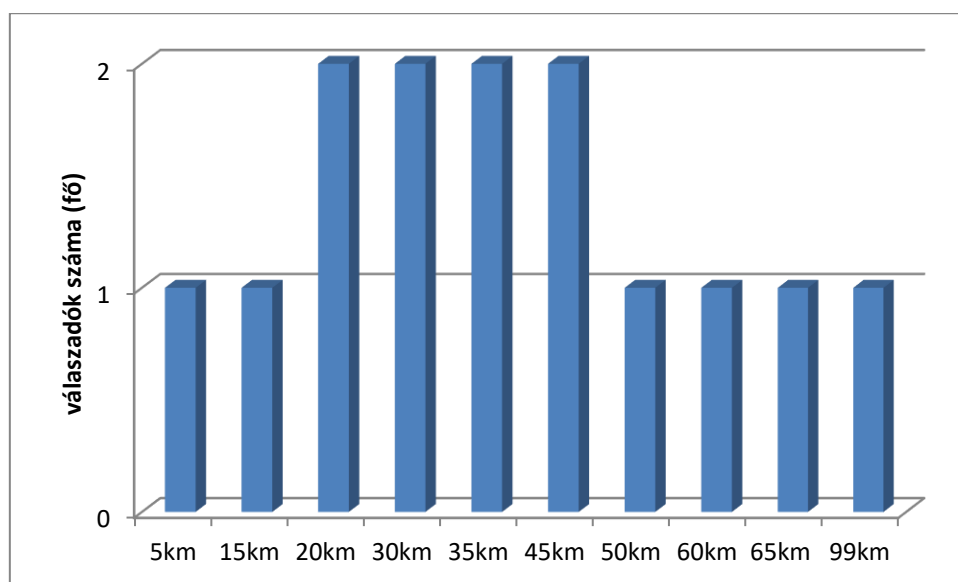

5. ábra. A válaszadók által megnevezett vadmentő szervezetek, ismertségük szerint (saját szerkesztés).

A 14 említett vadmentő szervezet közül csak a Chernel-kertet üzemelteti nemzeti park igazgatóság, míg a többi alapítványi vagy egyesületi formában működő civil szervezet. A válaszadók által ismert 14 szervezet közül 6 nem szerepel az hivatalos állami természetvédelmi weboldal listájában (2. számú melléklet). Ezek a Fehér Holló Vadmentő Alapítvány, Magyar

Madármentők Alapítvány, Rókales Alapítvány, Sündörgők Állatmentő és Állatvédő Egyesület, Gyöngybagoly Alapítvány, és Rex Kutyaotthon Vadmentő Állomás.

Arra a kérdésre, hogy tudják-e a megkérdezettek, hogy hol található a lakóhelyükhöz legközelebb lévő vadmentéssel foglalkozó szervezet, mindössze 19-en válaszoltak igennel, és 100 nemleges válasz született. Megállapítható, hogy az előző kérdés során a 35 fő közül, akik meg tudtak nevezni vadmentő szervezetet, már csak 19 fő tudta, hogy melyik van a lakóhelyéhez legközelebb. Arra a kérdésre, hogy mekkora ez a távolság, a 19 főből négyen értelmezhetetlen választ adtak, 1 fő nem adott meg távolságot, mert a lakóhelyén működik vadmentő szervezet, 12 fő lakóhelyétől számítva 50km-en belül található vadmentő központ, és 3 főnél ez a távolság 50-100 km közötti (6. ábra).

6. ábra. A válaszadók lakóhelye és a vadmentő központ közötti távolság (saját szerkesztés).

4.1.3. Válaszadó tapasztalatai kérdéscsoport

Meglepően kevesen válaszoltak igennel arra a kérdésre, hogy "Már talált-e sérült vagy elárvult vadállatot?". A 119 válaszadó közül 92-en (77%) nemmel válaszoltak, 27-en (23%) igennel, akik közül 11-en (9%) több alkalommal is szereztek tapasztalatot ezen a téren.

Az igenlő választ adókat megkértem a következő kérdésben, hogy röviden írják le, hogy milyen állatot találtak és mit tettek. A válaszokban sok esetben nincs vagy pontatlanul van megnevezve a faj, ezért összesítésüktől eltekintettem, mert nem lett volna hiteles az eredmény. A válaszadók tapasztalatai többnyire madarakkal kapcsolatosak, az emlősök közül őzet, rókát és vadmalacot említettek meg. A vad mentését kiváltó okok között ablaknak repülést, macska általi predációt,

fészekből való kiesést/elhagyást, ismeretlen eredetű betegséget, jármű általi elütést és ismeretlen eredetű sérülést nevezték meg.

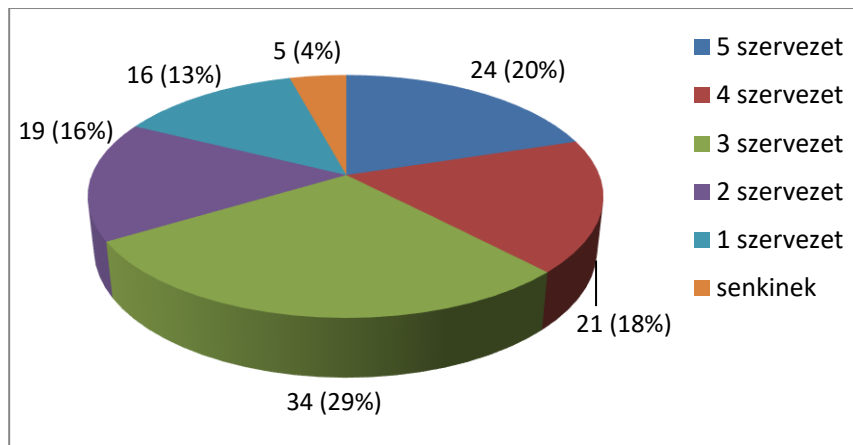
Néhány válaszadó helyesen, az ajánlásoknak megfelelően járt el, az árvának tűnő fiatal egyedet nem bántotta: 1. példa "Rókakölyköt, nem voltunk biztosak benne, hogy árva, így nem értünk hozzá, békén hagytuk, egy óra múlva újra megnéztük, addigra már nem volt ott."; 2. példa "Ha nem tudtam mit kell tenni a fajjal, előbb tájékoztam, eddig egyik esetben sem volt szükség segítségre, a vadállatot az élőhelyén hagytam".

Azonban rossz módszert is alkalmazott néhány válaszadó, amik az ajánlásokkal ellentétesek, ugyanis vannak olyan esetek, amikor nincs szükség beavatkozásra, például fészekhagyó madarak, vagy őzgidák esetén. 1. példa " Pici őzgidát hagyta magára az anyja, hazavittük, felneveltük, majd állatkertnek adtuk"; 2. példa "(...) Volt, hogy fiam vitte le Kecskemétre Budapestről a kisrigót(...)". A válaszadók vadmentő szervezetekkel kapcsolatos tapasztalatai között negatív és pozitív is volt. 1. példa " Szárnysérült karvaly, kikerestük interneten a legközelebbi madármentőket, felhívtuk őket, a madár egy estét nálunk töltött (szürkületkor találtuk), másnap délelőtt eljöttek érte"; 2. példa " Sérült gólyát találtunk, Duna-Dráva Nemzeti Parkot értesítettük, akik egy órán belül megérkeztek és elvitték az állatot."; 3. példa "Egerészölyv. Felhívtuk a vadmadarak mentésére létrehozott szervezetet, azt mondták nem tudnak vele semmit kezdeni, és túl messze vannak. A madár elpusztult."

4.1.4. Válaszadó hozzáállása kérdéscsoport

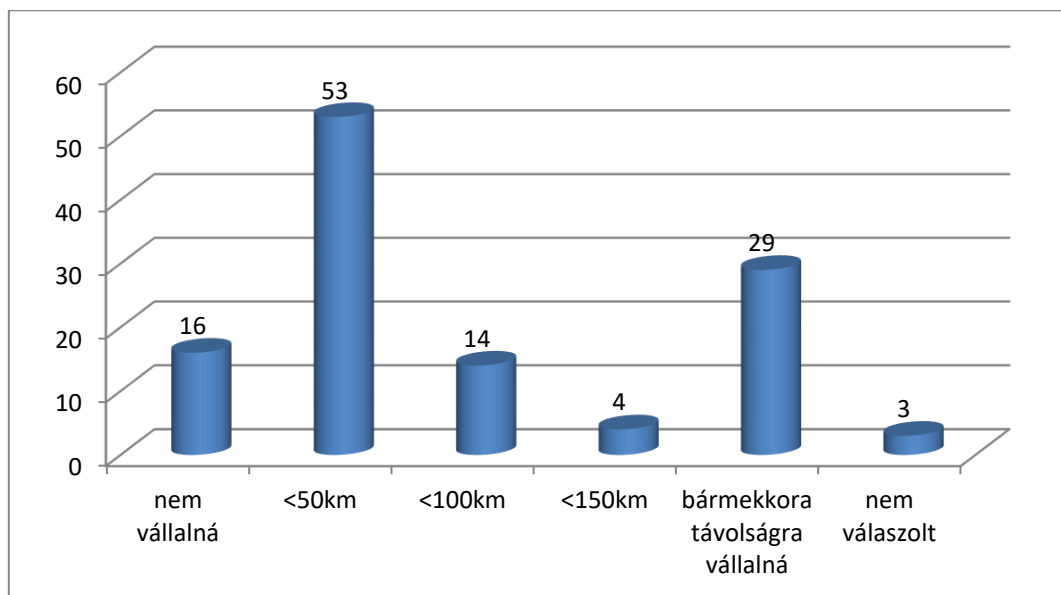
A kérdéscsoport legfontosabb kérdése, hogy morális szempontból, egyáltalán az embernek kell-e vadmentési tevékenységet végeznie. A válaszadók túlnyomó része 111 fő (93%) úgy véli, hogy szükséges a vadállatok mentése, ezzel szemben mindössze hat fő (5%) nem ért egyet a vadmentési tevékenységgel, például azért, mert a sérült vagy elárvult vadállatok elhullása a természetes szelekció része. Két válaszadó válasza nem volt értelmezhető.

Arra a kérdésre, hogy a válaszadó véleménye szerint kinek kellene végezni a vadmentési feladatokat, nehezen feldolgozható eredmény született, ugyanis 5 előre megadott válasz és 1 egyéb saját megfogalmazású válasz közül többet is, akár mind a 6 lehetőséget megjelölhették a válaszadók, így 31 kategória keletkezett. A megjelölt szervezetek száma alapján 5 kategóriát és 1 „senkinek sem feladata” elnevezésű csoportot hoztam létre (7. ábra). A 119 válaszadó közül 88-an (73%) megjelölték a Nemzeti Parkokat, mint állami szervezetet, míg a civil szervezeteket csak 50-en (42%).

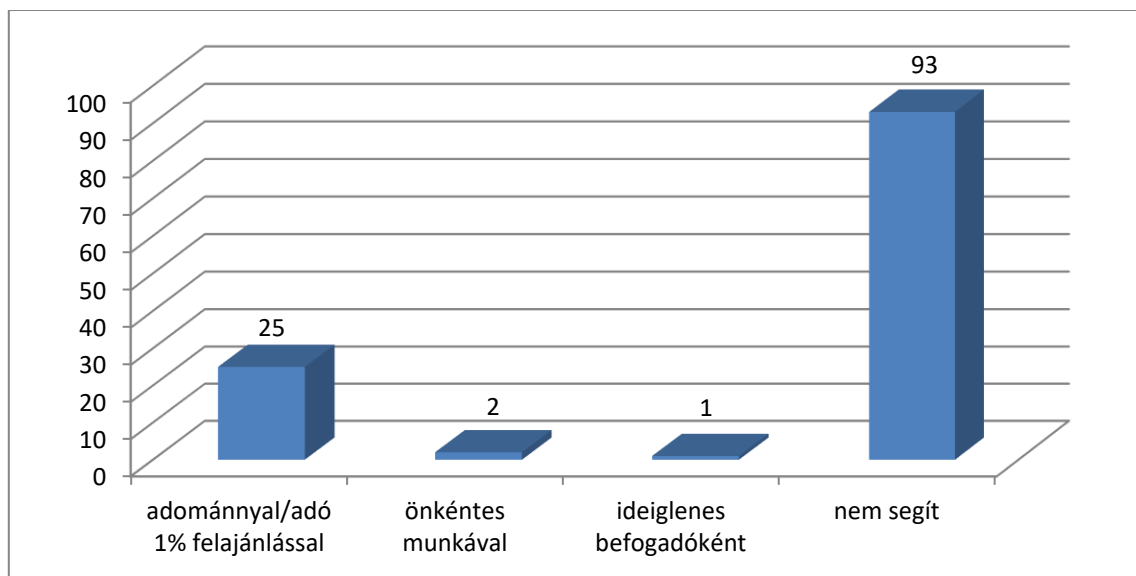
7. ábra. A válaszadók szerint hány szervezetnek kellene végezni a vadmentés (saját szerkesztés).

A válaszadók vadállatmentési tevékenységben való közreműködési hajlandóságát mértük fel azzal a kérdéssel, hogy mekkora távolságra vállalnák a befogott vadállat szállítását saját költségén? Erre a kérdésre 53 fő (44%) 50 km-nél kisebb távolságra, 14 fő (12%) 100 km-nél kisebb távolságra, 4 fő (3%) 150 kilométernél kisebb távolságra, és 29 fő (24%) bármekkora távolságra szállítanának; míg 16-an (13%) nem vállalnák az elszállítást; és 3-an nem válaszoltak a kérdésre (8. ábra). Tehát összesen 100 fő vállalna a saját költségén történő mentett állat szállítását különböző távolságokra.

8. ábra. A válaszadók mentett állat szállításában való közreműködési hajlandósága (saját szerkesztés).

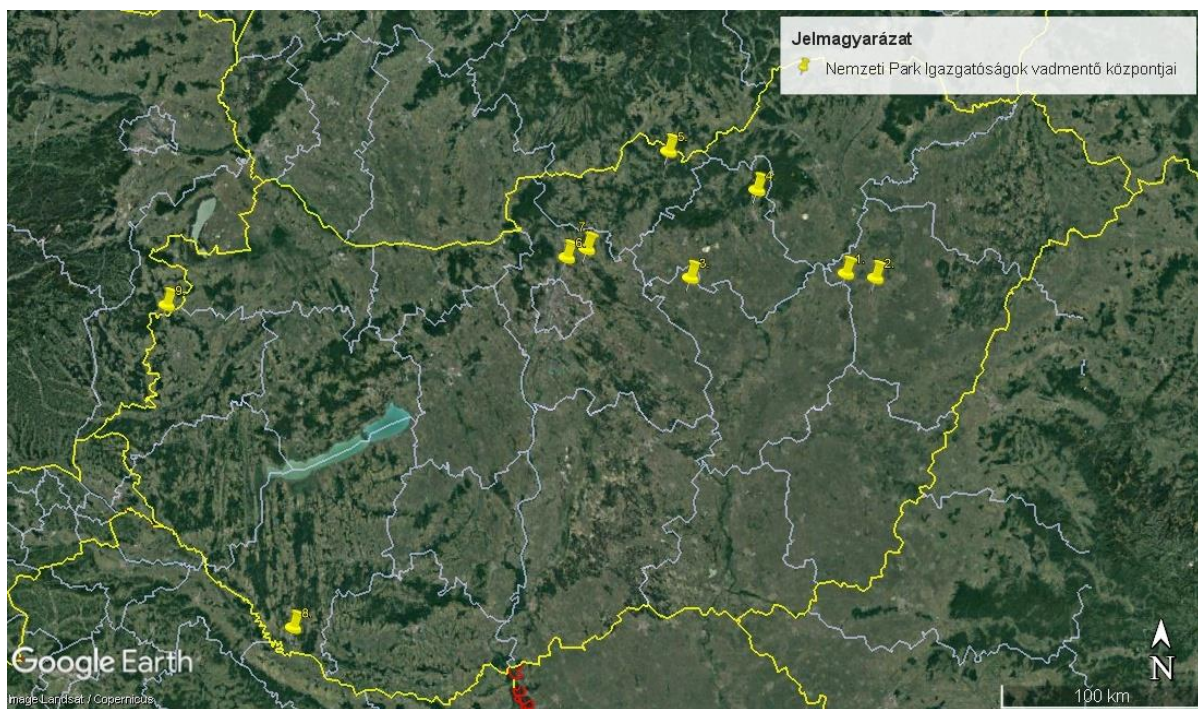
A vadállatmentő szervezetek segítésére vonatkozó kérdésre adott válaszok szerint 25 fő adományoz vagy ajánlja fel adója 1%-át, 2 fő önkéntes munkával támogat szervezetet, 1 fő ideiglenes befogadó-ként vesz részt a vadállatmentésben, 93-an pedig nem támogatnak ilyen szervezeteket (9. ábra).

9. ábra. A válaszadók hajlandósága a vadmentő szervezetek támogatására (saját szerkesztés).

4.2. Mentőközpontok működtetőjük szerinti csoportosítása

Bár a vadállatok állami tulajdont képeznek, a hazai nemzeti park igazgatóságok mindössze fele működtet vadállatmentő központot, és 5 olyan igazgatóság van, amelyek nem rendelkeznek mentő-központtal (10. ábra). Arra vonatkozóan, hogy milyen állatot fogadnak be, és mekkora kapacitással rendelkeznek, nem sikerült információt szerezni, ezért ennek további kutatása indokolt lenne.

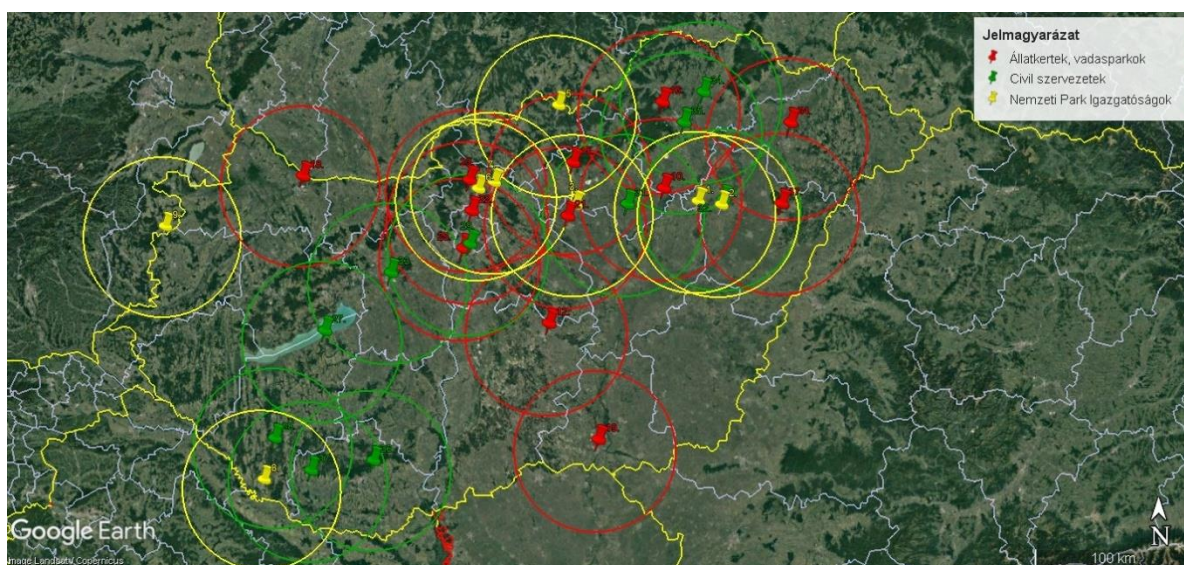
10. ábra. Nemzeti Park Igazgatóságok vadmentő központjainak elhelyezkedése (saját szerkesztés).

A civil szervezetek által üzemeltetett mentőközpontok hosszú távú fennmaradására nincs garancia, azt bármikor megszüntetheti a működtető, főleg, hogy jellemzően egy vagy két, általában családi kötelékben élők az alapítói és fenntartói az ilyen szervezeteknek. Ha csak egy ilyen szervezet is megszűnik, az komoly problémákat okoz, mert a vadállatok életben maradási esélyeit csökkenti, és többletkiadásokat jelent, ami a szűkös pénzügyi forrást terheli.

Az alapítványi fenntartású állat- és vadaskertek, amelyek működtetnek vadmentő központot is, szintén ki vannak téve a változékony körülményeknek. A SARS-CoV-2 vírus okozta pandémia alatti kijárási és nyitvatartási korlátozások miatt, jelenleg pedig az inflációs és energiaválság miatt nehéz a gazdasági helyzet. Ezért fennáll a veszélye, hogy a vadmentési tevékenységet beszüntetik, és elsődleges feladatukat, a meglévő nem mentett állatok ellátását próbálják meg elsősorban biztosítani. A jelenlegi helyzet alapján megállapítható, hogy a stabil háttérű állami fenntartású vadmentő központok száma 9, ami arányaiban csekély, mindössze 24%-ot tesz ki; míg a labilis háttérű és kiszolgáltatott civil szervezetek száma 28, arányaiban nagynak mondható 76%.

4.3. Mentőközpontok területi eloszlása

A távolság érzékeltetésére minden térképen megjelenített mentőközpont köré egy 50 kilométer sugarú kört rajzoltam (11. ábra). A közúti távolság pontosabb eredményt adna, mint a légvonalbeli, de ezt általánosan, egységesen térképen megjeleníteni minden egyes mentőközpont esetében jelen dolgozatban nem lehetséges. Az 50 kilométeres egységet azért választottam, mert a kérdőív eredményeiből látni, hogy a szállítás távolsága döntő fontosságú, körülbelül 50 kilométer az a távolság, amíg a megtalálók hajlandóak a sérült állatot mentőhelyre szállítani.

11. ábra. Vadállatmentő központok Magyarországon (50km sugarú körrel ábrázolva, saját szerkesztés).

A térképen jól látni, hogy a mentőközpontok az ország észak-keleti felében összpontosulnak, és hogy melyek azok a térségek, ahol elérhető távolságra nincs vadmentő központ. Vagyis ahol szükséges lenne ilyenek kialakítása.

5. Következtetések, javaslatok

Az elvégzett kutatások alapján az alábbi következtetésekre jutottam. Fontos, hogy az állatvilágra káros antropogén hatást, csökkenteni kell, és ezzel preventív módon csökkenthető a vadállatok sérülésének és pusztulásának az esélye. Erre irányuló törekvések már látszanak. A Fertő-Hanság Nemzeti Park területén az E.ON Hungária csoport több mint 10 kilométeren átépíti a közép-feszültségű hálózatát, mely során a légkábeleket földkábelekre cseréli le, így a térségben fészkelő fokozottan védett tűzok (Otis tarda) populáció egyedei és egyéb nagytestű madarak villanyvezeték ütközésének a veszélye megszűnik (INTERNET13), így a vadmentési tevékenységre nehezedő nyomás is csökken. Természetesen minden káros emberi hatást nem lehet megszüntetni. A sérült vagy elárvult vadállatok mentése nem csak jogszabályokból eredő kötelezettség, hanem az ember jelleméből eredő késztetés is, ami társadalmi elvárást, társadalmi igényt keletkeztet. Ez az igény a kérdőíves felmérésben is szembetűnő, a válaszadók 93%-a tartja szükségesnek a vadállatmentési tevékenységet.

Az idézett jogszabályok tételiesen szabályozzák a természetvédelmet, és a vadállatmentési tevékenységet, még sincs definíciója a mentőközpontnak, ami egy alapvető hiányosság.

A természetvédelmi hatóság által közzétett vadmentési útmutató úgy fogalmaz, hogy "a környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 71/2015. (III. 30.) Korm. rendelet 37. § aa) pontja értelmében a nemzeti park igazgatóság ellátja a védett és fokozottan védett természeti értékek, valamint a nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó értékek természetvédelmi kezelésével kapcsolatos feladatokat. Fentiekből következik, hogy a nemzeti park igazgatóságok is működtethetnek természetvédelmi mentőközpontot, amihez szintén szükséges engedély." (INTERNET14)

Nem értek egyet a hatóság véleményével, ugyanis az ellátja szó kötelezettséget teremt és nem lehetőséget, tehát működtetniük kellene mentőközpontokat, és nem működtethetnek. Lényeges a különbség, és ez okozza a fő problémát, ugyanis a 10 Nemzeti Park Igazgatóságából 5 nem működtet jelenleg mentőközpontot, holott ez jogszabály által előírt feladat. Az alapítványi fenntartású állatkertek és vadasparkok a vadmentő civil szervezetekkel közösen csak másodlagos szerepet kellene, hogy betöltsenek és a Nemzeti Park Igazgatóságok munkáját kellene, hogy segítsék, de a valóságban ez fordítva történik. Az államnak ezt a kötelezettségét a jogszabályokon túl a "jó gazda gondossága" alapján is el lehet várni, ugyanis a vad a Magyar Állam tulajdonát képezi.

A vadmentés első lépése után, hogy az állampolgár sérült vagy elárvult vadállatot talál, a második az, hogy az illetékes Természetvédelmi Hatóságot értesíti, aki az általa vezetett nyilvántartás alapján kijelöli az alkalmas mentőközpontot. A kutatásaim során azt tapasztaltam, hogy ez a lista

nem tartalmazza az összes mentőközpontot, és más források szerint sem aktuális. A nyilvántartásból az sem derül ki, hogy mekkora a kapacitása a mentőközpontoknak, és hogy milyen állatfajok befogadására alkalmasak.

Véleményem szerint a mai technikai fejlettségi szint lehetővé tenné egy valós idejű nyilvántartás elkészítését, ami akár egy okos eszközzel alkalmazás formájában elérhető lenne, és minden szükséges adatot tartalmazna. Egy ilyen alkalmazás a látenciát csökkenthetné, ugyanis az állampolgárok sérült vadállatoknak nyújtott segítségi hajlandóságát növelné az által, hogy egyszerűsítene a valós információhoz jutást. Ezzel szemben jelenleg nem lehet tudni azoknak az eseteknek a számát, amikor a sérült vagy elárvult vadállatot találó személy inkább nem tesz semmit, egyszerűen azért, mert nem tudja, hogy mi a teendő. A kérdőívre adott válaszokból látszik, hogy a válaszadók 70% nem ismer vadmentéssel foglalkozó szervezetet.

Az összegyűjtött adatok alapján javaslom, hogy mind a 10 Nemzeti Park Igazgatóság hozzon létre általános vadmentő központot, a megfelelő infrastruktúrával, amik szoros együttműködést tartanak fenn az akár több éves vadmentési munkában szerzett tapasztalatokkal rendelkező vadmentő szervezetekkel. A vadmentő központokról vezetett nyilvántartás korszerűsítést. Lakosság szakszerű tájékoztatását. A fő veszélyeztető tényezők további nagyarányú és széles körű csökkentését.

6. Összefoglalás

Összegezve a tapasztaltakat, elmondható, hogy a természetvédelem sok szegmense közül, a fajok egyed szintű védelme nem kap kellő figyelmet. A sérült vagy elárvult vadállatok megmentése a szervezetek, és a szervezetek mögött aktívan tevékenykedő emberek áldozatos és elhivatott munkájának köszönhető. A civil szervezetek és segítők sok esetben nem rendelkeznek a kellő forrással és infrastrukturális háttérrel sem a megfelelő színvonalú munkavégzéshez.

Alapvető probléma, hogy nincs kialakítva egységes, országos lefedettségű állami mentőközpont hálózat Magyarországon. Nem tudni pontosan, hogy mennyi lehet azoknak a vadállatoknak a száma, amelyek életben maradhatnának, ha a döntéshozói helyzetben lévők többre értékelnék az egyes egyedek életét függetlenül attól, hogy a faj mennyire veszélyeztetett, illetve hogy milyen védettségi státusszal rendelkezik.

Mind gyakorlati, mind pedig a társadalom számára való pozitív üzenetközvetítés miatt fontos volna, hogy a vadmentési tevékenység nagyobb állami szervezeti és anyagi támogatást kapjon, ahol az elkötelezett és szakmailag képzett civil szervezetek és önkéntesek segítik és hatékonyabbá tehetik az állami szervezetek munkáját. Mindez a gyermekek és a következő nemzedékek számára is közvetítené az élet elsődleges értékének megővését szolgáló munka fontosságát és szépségét, és növelné a környezeti nevelési- és a természetvédelmi programok hatékonyságát.

Úgy vélem, hogy az élővilág komplex ökológiai rendszerében elfoglalt helyünk és szellemi-mentális képességeink fokozott felelősséget adnak számunkra más élőlények megővésében. A biodiverzitás globális és helyi csökkenésének korszakában, egyes – eddig gyakorinak és általánosnak tekintett – fajok egyedszámának csökkenésével különösen fontos minden élőlény életének, az összetett ökológiai rendszerekben elfoglalt szerepüknek a tisztelete, ennek társadalmi kifejezése és ennek szervezeti támogatása.

Ugyancsak fontos a különböző szintű oktatási programok összehangolt megszervezése és az egyes társadalmi rétegek pontos és figyelemfelkeltő tájékoztatása, amely az érdeklődés felkeltését és növelését segíti. Csak így várható a társadalom érzékenységének szükséges növelése általában a környezet- és természetvédelmi kérdésekben, problémákban. Ebben a széleskörű tevékenységben helye és fontos szerepe van az egyéneknek, a szakmai, állami és civil társadalmi szervezeteknek, amelyek tevékenységének összehangolása osztársadalmi érdek.

7. Irodalomjegyzék

- INTERNET1: <https://njt.hu/jogszabaly/1996-53-00-00> (Letöltve: 2023.március 21.)
- INTERNET2: <https://njt.hu/jogszabaly/2006-348-20-22> (Letöltve: 2023.március 23.)
- INTERNET3: <https://njt.hu/jogszabaly/2006-348-20-22> (Letöltve: 2023. március 23.)
- INTERNET4: <https://njt.hu/jogszabaly/2001-3-20-66> (Letöltve: 2023. március 26.)
- INTERNET5: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-175-00-00> (Letöltve: 2023. március 26.)
- INTERNET6: <https://termeszetvedelem.hu/> (Letöltve: 2023. március 30.)
- INTERNET7: <http://www.feher-hollo.hu/rolunk/> (Letöltve: 2023. március 30.)
- INTERNET8: <https://www.zoogyor.com/index.php/hu/termeszet/termeszetvedelem>
(Letöltve: 2023. március 30.)
- INTERNET9: https://buboscinege.hu/uploads/jelent%C3%A9s_kicsi.pdf
(Letöltve: 2023. március 30.)
- INTERNET10: <https://www.bfnpi.hu/hu/jelentesek-tervek-osszefoglalok-1> BFNPI 2021. évi
[jelentése](#) (Letöltve: 2023. április 09.)
- INTERNET11: <https://www.bnpi.hu/hu/hir/madarat-talaltam-mit-tegyek>
(Letöltve: 2023 április 09.)
- INTERNET12: <https://www.bnpi.hu/hu/hir/egy-megmentett-vandorsolyom-erdekes-eletutja>
(Letöltve: 2023. április 19.)
- INTERNET13: <https://greenfo.hu/hir/eltunnek-a-villanyoszlopok-mosonmagyarovar-kornye-ken-a-tuzokok-vedelmeben/> (2023. április 20.)
- INTERNET14: <https://termeszetvedelem.hu/user/browser/File/Mentokozpont/%C3%A9Atmutat%C3%B3%20v%C3%A9dett%20madarak%20ment%C3%A9se%20%C3%A9s%20ment%C5%91k%C3%B6zpontok%20v%C3%A9gleges.pdf> (Letöltve: 2023. április 22.)

8. Mellékletek

8.1. A kérdőív

kérdés sorszáma	kérdés	válaszlehetőség	kérdés típusa
1.	Az ön életkora? (év)	-	rövid válasz
2.	Neme:	Férfi	feleletválasztós
		Nő	
3.	Lakhelye:	Főváros (Budapest)	feleletválasztós
		Nagyváros (>100.000 lakos)	
		Város (20.000-100.000 lakos)	
		Kisváros (<20.000 lakos)	
		Község (<5.000 lakos)	
		Kisfalu (500-1.000 lakos)	
		Aprófalu (<500 lakos)	
4.	Legmagasabb iskolai végzettsége:	Általános iskola	feleletválasztós
		Középfokú iskola	
		Főiskola/Egyetem	
5.	Ön szerint a vadállatok kinek a tulajdonát képezik?	-	rövid válasz
6.	Ön szerint van-e szükség a sérült/elárvult vadállatok mentésére? (van/nincs, ha nincs miért?)	-	rövid válasz
7.	Ön szerint kinek a feladata a sérült/elárvult vadállatok mentése? (többet is megjelölhet)	Állam: Nemzeti parkok	feleletválasztós
		Állam: Állatkertek	
		Civil szervezetek/alapítványok	
		Erdőgazdaságok	
		Vadásztársaságok	
		Egyéb:	
8.	Ön szerint kinek kellene végezni a sérült/elárvult vadállatok mentését? (többet is megjelölhet)	Állam: Nemzeti parkok	feleletválasztós
		Állam: Állatkertek	
		Civil szervezetek/alapítványok	
		Erdőgazdaságok	
		Vadásztársaságok	
		Egyéb:	
9.	Ismer-e vadállat mentéssel foglalkozó szervezetet?	Igen	feleletválasztós
		Nem	
10.	Ha az előző kérdésre igennel válaszolt, kérem nevezzen meg ilyen szervezeteket:	-	rövid válasz
11.	Ön már talált-e sérült/elárvult vadállatot?	Igen, egy alkalommal	feleletválasztós
		Igen, több alkalommal	
		Nem	

kérdés sorszáma	kérdés	válaszlehetőség	kérdés típusa
12.	Ha az előző kérdésre igennel válaszolt, kérem röviden írja le, hogy mit talált, és mit tett:	-	rövid válasz
13.	Ha befogna egy sérült/elárvult vadállatot, vállalná-e az állat menhelyre történő szállítását saját költségen?	Nem	feleletválasztós
		Igen de <mint 50 km-re	
		Igen, de <mint 100 km-re	
		Igen, de <mint 150 km-re	
		Igen, bármekkora távolságra	
14.	Tudja-e hogy hol van a lakóhelyéhez legközelebb lévő vadállatmentéssel foglalkozó szervezet?	Igen	feleletválasztós
		Nem	
15.	Ha az előző kérdésre igennel válaszolt, kérem írja , hogy mekkora távolságra van a lakóhelyétől a szervezet:	-	rövid válasz
16.	Segít-e Ön valamilyen módon vadállatmentő szervezetet? (többet is megjelölhet)	Nem	feleletválasztós
		Igen, adománnyal/adó 1% felajánlással	
		Igen, önkéntes munkával	
		Igen, ideiglenes befogadóként	
		Egyéb:	

8.2. Mentőközpontok jegyzéke:

Nemzeti Park Igazgatóságok által működtetett mentőközpontok:

1. Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság Górési Madár Mentőhely, Tiszafüred-Kócsújfalu
2. Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság Malomháza, Vadaspark, Hortobágy
3. Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság „Sasközpont” Madár Mentőhely, Jászberény
5. Bükk Nemzeti Park Igazgatóság Baglyaskő-vár Természetvédelmi Látogatóközpont, Salgótarján
6. Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság által működtetett mentőhely, Dunakeszi
7. Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság által működtetett mentőhely, Órbottyán
8. Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság – Dráva Kapu Bemutatóközpont, Barcs-Drávaszentes
9. Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, Madárvédelmi Mintatelep a Chernel-kertben, Kőszeg

Állatkertek, vadasparkok által működtetett mentőközpontok:

10. Tisza-tavi Ökocentrum, Poroszló
12. Kecskeméti Vadaspark. Kecskemét
15. Gyöngyösi Állatkert, Gyöngyös
16. Miskolci Állatkert és Kultúrpark, Miskolc
17. Debreceni Állat- és Növénykert, Debrecen
18. Xantus János Állatkert, Győr
19. Szegedi Vadaspark, Szeged
21. Jászberényi Állat- és Növénykert, Jászberény
22. Fővárosi Állat és Növénykert, Budapest
23. Szentendrei Kisállatkert, Szentendre
24. Nyíregyházi Állatpark Nonprofit Kft., Nyíregyháza
25. Szigethalmi Családi Vadaspark és Vadmentő Központ, Szigethalom

Civil szervezetek által működtetett mentőközpontok:

- 27. Teknős Park, Kőröshegy
- 28. Petesalmi Vidrapark, Lábod
- 29. Tüskevár Vad- és Egzotikus Állatvédő Alapítvány, Dunaharaszti
- 31. Üröm Környezet- és Természetvédelmi Egyesület hevesveszkényi madármentő telephely, Hevesveszkény
- 32. Hortobágyi Madárpark – Madárkórház Alapítvány, Hortobágy
- 33. Vadmadárkórház Természetvédelmi Alapítvány, Sukoró
- 34. Sajóhídvégi Átmeneti Madármenhely, Sajóhídvég
- 35. Mályi Természetvédelmi Egyesület, Mályi
- 36. Misina Természet- és Állatvédő Egyesület, Pécs
- 37. Baranya Természeti Értékeiért Alapítvány mentőközpontja, Szigetvár

Bizonytalan működési tevékenységű mentőközpontok:

- 4. Bükk Nemzeti Park Igazgatóság egri mentőközpontja, Eger
- 11. Veresegyházi Medveotthon, Veresegyháza
- 13. Pécsi Állatkert és Akvárium-Terrárium Közhasznú Nonprofit Kft., Pécs
- 14. Tropicarium – Oceanarium, Budapest
- 20. Budakeszi Vadaspark, Budakeszi
- 26. Fenékpusztai Madárgyűrűző és Madármentő Állomás, Keszthely-Fenékpuszt
- 30. Suttogó Madársegítő Alapítvány, Dunaharaszti

NYILATKOZAT

a diplomadolgozat¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: MÉSZÁROS ANDRÁS
A Hallgató Neptun kódja: YO85IM
A dolgozat címe: Civil szervezetek szerepe az állatvédelemben
A megjelenés éve: 2023.
A konzulens tanszék neve: Természetvédelmi Biológiai tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott diplomadolgozat² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

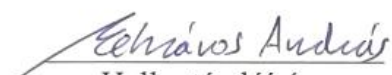
Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: Kenthely 2023. év 05. hó 02. nap

Hallgató aláírása

¹A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

²A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

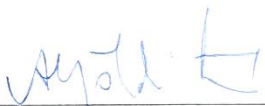
KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

A MESZÁROS ANDRÁS (név) (hallgató Neptun azonosítója: Y0851M)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védeésre
javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Keszthely, 2023. év április hó 30. nap

Belső konzulens
(Dr. Alföldi Zoltán egyetemi docens)